

Spis treści

Wykaz skrótów	11
Od Autora	13
Wstęp	17

ROZDZIAŁ I

Zakres zastosowania unijnych praw podstawowych wobec państw członkowskich i stanowionego przez nie prawa w świetle orzecznictwa TSUE ..	31
--	-----------

Wstęp	31
-------------	----

1. Pojęcie stosowania prawa ugruntowane w polskiej tradycji prawnej i jego nieprzystawalność do realiów UE i wykładni art. 51 ust. 1 Karty	37
2. Art. 51 ust. 1 Karty i zakres jej zastosowania wobec państw członkowskich Unii w innych niż polska wersjach językowych Karty	39
3. Alternatywne propozycje brzmienia art. 51 ust. 1 Karty pojawiające się w <i>travaux préparatoires</i>	41
4. Wyjaśnienia dotyczące Karty Praw Podstawowych	44
5. Zakres zastosowania unijnych praw podstawowych wobec państw członkowskich przed wejściem w życie Karty	45
5.1. Sprawy typu Wachauf	46
5.2. Sprawy typu ERT	49
5.3. Innego rodzaju łącznik z prawem unijnym	51
5.4. Typy sytuacji, w których unijne prawa podstawowe znajdowały zastosowanie wobec państw członkowskich	61
6. Zakres zastosowania unijnych praw podstawowych do państw członkowskich po wejściu w życie Karty na gruncie jej art. 51 ust. 1	62
6.1. Propozycje dotyczące rozszerzenia zakresu zastosowania unijnych praw podstawowych wobec państw członkowskich	62
6.2. Pierwsze przykłady zastosowania art. 51 ust. 1 Karty po jej wejściu w życie	70
6.3. Pierwsza systemowa interpretacja art. 51 ust. 1 Karty. Sprawa Åkerberg Fransson	78

6.3.1. Stanowisko Rzecznika Generalnego Pedra Cruz Villalóna	82
6.3.2. Stanowisko TSUE	84
6.3.3. Niektóre inne konsekwencje wyroku w sprawie Åkerberg Fransson i podejścia TSUE do kwestii związania państw członkowskich unijnymi prawami podstawowymi	89
6.3.3.1. Objęcie krajowej regulacji unijnymi prawami podstawowymi a pierwszeństwo, jedność i efektywność prawa Unii	89
6.3.3.2. Autonomiczność relacji między krajowymi porządkami prawnymi a systemem EKPCz	92
6.3.3.3. Obowiązek zastosowania i ewentualnego wyjaśnienia znajdującego zastosowanie w sprawie krajowej unijnego standardu ochrony praw podstawowych	93
6.4. Ugruntowywanie podejścia do rozumienia art. 51 ust. 1 Karty	96
6.4.1. Przykłady ugruntowywania podejścia do rozumienia art. 51 ust. 1 Karty w sprawach typu Wachauf	96
6.4.2. Przykłady ugruntowywania podejścia do rozumienia art. 51 ust. 1 Karty w sprawach typu ERT	98
6.4.3. Przykłady ugruntowywania podejścia do rozumienia art. 51 ust. 1 Karty w różnych sprawach	101
6.4.3.1. Sprawy dotyczące obywatelstwa unijnego	103
6.4.3.2. Sprawy dotyczące kompetencji Unii. Cel regulacji unijnej i krajowej – znaczenie zasady efektywności prawa unijnego	107
6.4.3.3. Dalsze przykłady ugruntowywania podejścia do rozumienia art. 51 ust. 1 Karty	119
7. Przykłady innych niż art. 51 ust. 1 zd. pierwsze Karty okoliczności wykluczających zastosowanie unijnych praw podstawowych wobec państw członkowskich	127
Podsumowanie	129

ROZDZIAŁ II

Stosowanie unijnych praw podstawowych przez polskie sądy i funkcja tych sądów w unijnym systemie ochrony praw podstawowych	141
Wstęp	141
1. Protokół brytyjsko-polski i jego znaczenie dla stosowania Karty w Polsce .	143
1.1. Sprawa Bonda	148
1.2. Sprawa N.S.	157
1.3. Praktyka sądów polskich a Protokół nr 30	160
1.4. Znaczenie Protokołu nr 30 dla stosowania Karty w Polsce	164
2. Stosowanie Karty Praw Podstawowych przez sądy polskie	172
2.1. Stosowanie Karty przez sądy administracyjne	175
2.2. Stosowanie Karty przez sądy powszechne	180

2.3. Stosowanie Karty przez Sąd Najwyższy	185
2.4. Pytania prejudycjalne sądów polskich dotyczące praw podstawowych	194
2.4.1. Sprawa Leśniak-Jaworska i Głuchowska-Szmulewicz	195
2.4.2. Sprawa Pańczyk	196
2.4.3. Sprawa Stylinart	197
2.4.4. Sprawa Grodecka	200
2.4.5. Sprawa JZ	202
2.4.6. Sprawa El Hassani	203
2.5. Nieprawidłowości w stosowaniu Karty przez sądy polskie. Niebezpieczeństwo jej niestosowania w sytuacjach tego wymagających	205
3. Rola sądów polskich jako sądów unijnych w procesie stosowania odpowiednich standardów ochrony praw człowieka	209
3.1. Znaczenie zasady pierwszeństwa prawa unijnego a rola sądów krajowych i ich relacja z TSUE i sądami konstytucyjnymi	210
3.2. Doniosłość poprawnego i zniuansowanego stosowania przez sądy krajowe unijnych praw podstawowych w kontekście konstytucyjnej ochrony praw człowieka	222
Podsumowanie	227

ROZDZIAŁ III

Trybunał Konstytucyjny i kontrola prawa obowiązującego w Polsce przez pryzmat zgodności z gwarancjami praw i wolności człowieka w kontekście unijnym	233
Wstęp	233
1. Stosowanie Karty Praw Podstawowych przez Trybunał Konstytucyjny	234
1.1. Stosunek TK do Karty zanim ta uzyskała moc prawną	234
1.2. Zmiana stosunku TK do Karty po tym, gdy uzyskała moc prawną	237
1.3. Potencjalne znaczenie Karty w postępowaniach przed TK	243
2. TK wobec konfliktu między prawem unijnym a Konstytucją RP	249
2.1. Kontrola konstytucyjności prawa pierwotnego UE	251
2.2. Kontrola konstytucyjności prawa polskiego mieszczącego się w zakresie zastosowania prawa unijnego	254
2.2.1. Prawo polskie mieszczące się w zakresie zastosowania prawa unijnego jako prawo polskie <i>tout court</i>	254
2.2.2. Prawo polskie transponujące prawo unijne a znaczenie unijnych wzorców kontroli. Pierwsze pytanie prejudycjalne skierowane przez TK do TSUE	263
2.2.3. Konsekwencje kontroli konstytucyjności prawa polskiego mieszczącego się w zakresie zastosowania prawa unijnego dla zgodnego z Kartą stosowania unijnych praw podstawowych	269
2.3. Kontrola konstytucyjności bezpośrednio skutecznego prawa pochodnego UE pod kątem zgodności z konstytucyjnymi gwarancjami praw i wolności jednostki	271

2.4. Skutki orzeczenia TK o niezgodności prawa pochodnego UE z prawami i wolnościami zagwarantowanymi w Konstytucji RP	279
2.4.1. Zasada pierwszeństwa prawa UE w prawie unijnym i jej odzwierciedlenie w Konstytucji	280
2.4.2. Doktryna Foto-Frost	285
2.4.3. Niedopuszczalność stosowania w Polsce prawa pochodnego UE w związku z jego niezgodnością z Konstytucją	288
3. Pytanie prejudycjalne do TSUE jako jedna z metod niekonfliktowego rozstrzygnięcia potencjalnej kolizji między unijnym a wyższym niż unijny konstytucyjnym standardem ochrony praw jednostki	290
Podsumowanie	293

ROZDZIAŁ IV

Dialog między TK a TSUE w przedmiocie poszanowania tożsamości konstytucyjnej RP i składającego się na nią wyższego niż unijny konstytucyjnego standardu ochrony praw człowieka	297
Wstęp	297
1. Powołanie się w pytaniu prejudycjalnym do TSUE na tożsamość konstytucyjną RP	303
1.1. Tożsamość konstytucyjna z perspektywy Konstytucji RP i orzecznictwa TK	308
1.1.1. Wyrok w sprawie K 32/09	310
1.1.2. Wewnętrzne znaczenie tożsamości konstytucyjnej RP (dla krajowego systemu prawnego) i zewnętrzne znaczenie tożsamości konstytucyjnej RP (w ramach systemu unijnego)	313
1.2. Tożsamość narodowa/konstytucyjna z perspektywy prawa unijnego i orzecznictwa TSUE	317
1.2.1. Sprawa Omega	322
1.2.2. Sprawa Michaniki (opinia)	327
1.2.3. Sprawa Sayn-Wittgenstein	333
1.2.4. Sprawa Runevič-Vardyn	340
1.2.5. Sprawa Las	347
1.2.6. Sprawa Bogendorff von Wolffersdorff	351
1.2.7. Sprawa Coman	358
1.2.8. Sprawy, w których TSUE nie znalazł podstaw do zastosowania przepisów dotyczących poszanowania tożsamości narodowej/konstytucyjnej państw członkowskich	361
1.2.8.1. Pierwsze przykłady odwołania się TSUE do obowiązku poszanowania przez Unię tożsamości narodowej/konstytucyjnej państw członkowskich	361
1.2.8.2. Przykłady odwołania się TSUE do obowiązku poszanowania przez Unię tożsamości narodowej/konstytucyjnej państw członkowskich na gruncie art. 4 ust. 2 TUE	362

1.2.9. Pytania prejudycjalne trybunałów konstytucyjnych państw członkowskich dotyczące obowiązku poszanowania tożsamości narodowej/konstytucyjnej ich państw	370
1.2.9.1. Sprawa Gauweiler	371
1.2.9.2. Saga Taricco na tle sagi Landtová i sprawy Ajos	379
1.2.10. Obowiązek poszanowania przez Unię tożsamości konstytucyjnej państw członkowskich i jego dotychczasowe oraz potencjalne konsekwencje	391
1.3. Art. 4 ust. 2 TUE jako wyjątek od rozumienia art. 53 Karty przedstawionego przez TSUE w sprawie Melloni	406
1.3.1. Sprawa Melloni i unijny standard ochrony praw człowieka jako standard maksymalny w zakresie zastosowania prawa unijnego	406
1.3.2. Sprawa Melloni a możliwość powołania się na tożsamość konstytucyjną dla realizacji wyższego niż unijny krajowego standardu ochrony praw człowieka	410
1.3.3. Wyjątki od rozumienia art. 53 Karty a inne przepisy unijnego prawa pierwotnego	415
2. Ochrona praw człowieka jako dopuszczalny wyjątek od zasady wzajemnego zaufania w orzecznictwie TSUE	420
2.1. Sprawa N.S.	421
2.2. Sprawa Pál Aranyosi i Robert Căldăraru	427
3. Szczególna rola sądów w mechanizmie sekwencyjnego dialogu między TK a TSUE umożliwiającego zapewnienie przestrzegania w Polsce wyższego niż unijny konstytucyjnego standardu ochrony praw człowieka	440
3.1. Rola sądów w mechanizmie sekwencyjnego dialogu odnośnie do prawa polskiego mieszczącego się w zakresie zastosowania prawa unijnego .	445
3.2. Rola sądów w mechanizmie sekwencyjnego dialogu odnośnie do bezpośrednio skutecznego pochodnego prawa unijnego	448
3.3. Potencjalna rola innych organów w obliczu ewentualnych trudności ze stosowaniem sekwencyjnego mechanizmu orzekania o tożsamości konstytucyjnej RP	452
Podsumowanie	455
Zakończenie	467
Bibliografia	477
Orzecznictwo	494
A. Polskie sądy i trybunały	494
Trybunał Konstytucyjny	494
Sąd Najwyższy	495
Sądy powszechne	495
Sądy administracyjne	496

B. TSUE	496
Trybunał Sprawiedliwości UE	496
Sąd UE	502
Opinie Rzeczników Generalnych TSUE	502
C. Europejska Komisja Praw Człowieka	504
D. ETPCz	504
E. Sądy i trybunały innych państw	505
Austriacki Trybunał Konstytucyjny	505
Belgijski Trybunał Konstytucyjny	505
Brytyjski Sąd Najwyższy	505
Czeski Trybunał Konstytucyjny	505
Duński Sąd Najwyższy	505
Francuska Rada Konstytucyjna	505
Hiszpański Trybunał Konstytucyjny	505
Niemiecki Federalny Trybunał Konstytucyjny	505
Węgierski Trybunał Konstytucyjny	506
Włoski Trybunał Konstytucyjny	506
Niektóre inne źródła	507
 Summary (Protection of a Constitutional Fundamental Rights Standard Higher than European Union's and of Polish Constitutional Identity. Constitutional Tribunal and Court of Justice of the European Union: From a Hierarchical Towards a Sequential Model of Adjudication	 509